

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ НА БАЗІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

TRAINING TEACHERS OF PHILOLOGY TO TEACHING ADULTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF GREAT BRITAIN

У статті розглянуто зміст навчальних програм із підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих у вищих навчальних закладах Великої Британії. У межах проблеми проаналізовано кваліфікаційні рівні з навчання англійської мови дорослих CELTA і DELTA, з'ясовано їхні завдання, структуру та тематику. Визначено компоненти базової підготовки викладачів дорослих в університетах, освітні цілі університетських програм, розглянуто систему оцінювання знань майбутніх учителів-філологів для дорослих.
Ключові слова: навчання дорослих, підготовка вчителів-філологів, навчальні програми, кваліфікаційні рівні.

В статье рассмотрено содержание программ обучения по подготовке учителей-филологов для взрослых в высших учебных заведениях Великобритании. В рамках проблемы проанализированы квалификационные уровни по обучению взрослых английскому языку, определены их задания, структура и тематика. Представлены компоненты базовой подготовки преподавателей для взрослых в университетах, образовательные цели университетских программ, рассмотрена система оценивания знаний будущих учителей-филологов для взрослых.
Ключевые слова: обучение взрослых, подготовка учителей-филологов, образовательные программы, квалификационные уровни.

The article deals with the content analysis of University educational curricula for teachers

of philology to adults. In modern educational system of Great Britain the training process of teachers of philology is realized in higher educational establishments, colleges and language centres. Universities play the essential role in such kind of training due to centres of lifelong education, the faculties of continuing education and language educational schools. It has also been defined that the two internationally recognized teaching qualifications which are highly regarded throughout the world are CELTA (Certificate in English Language Teaching to Adults) and DELTA (Diploma in English Language Teaching to Adults). A summary of the CELTA course content includes language awareness and knowledge; understanding adult learners; the roles of teachers and learners; lesson planning approaches and techniques; using materials and resources; and professional development. The DELTA qualification is for people with some previous teaching experience and provides the formation of practical skills of the adult teaching organization and active learners' involvement into the task fulfillment managing their theoretical knowledge and practical skills. The British system of professional training of teachers of philology is fulfilled through long- and short-term courses; Bachelor's and Master's education degrees; post compulsory education. Regarding University teaching curricula, the basic components, educational aims as well as the system of assessment of training process have been determined.

Key words: teaching adults, training process of teachers of philology, educational curricula, qualification levels.

УДК 378:374.7(410)

Григор'єва Т.Ю.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
Навчально-науковий інститут
іноземної філології
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії і практики особливої актуальності набуває проблема ефективної підготовки вчителів до навчання дорослих. У межах досліджуваної проблеми важливим також є визначення педагогічних, дидактичних умов такої підготовки.

Варто зазначити, що підготовка вчителів-філологів до навчання дорослих здійснюється по всій території Великої Британії в таких навчальних закладах, як: коледжі, мовні центри, школи англійської мови, центри Британської ради та вищі навчальні заклади, а саме університети Сурей (University of Surrey), Бат (University of Bath), Брайтонський університет (University of Brighton), Бристольський університет (University of Bristol), Університет Східного Лондона (University of East London), Ланкастерський університет (Lancaster University), Манчестерський університет (University of Manchester), Нотингемський університет (University of Nottingham), Університет Центральної Англії (University of Central England), Відкритий університет (Open University).

Можна стверджувати, що суперечливе ставлення до освіти дорослих як окремої навчальної

дисципліни не завадило створенню навчальних центрів, які спеціалізуються в підготовці викладачів до навчання дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначимо, що освіта дорослих у Великій Британії є предметом дослідження англійських учених: різні аспекти історії освіти дорослих вивчали Р. Кід (R. Kidd), Т. Грехам (T. Graham), Д. Легг (D. Legge), К. Тітмус (C. Titmus), Дж. Лоу (J. Lowe). Окремі аспекти підготовки вчителів-філологів висвітлено в статтях І. Зель, Л. Сігаєвої, В. Понеділко, Н. Мукан. Водночас ця проблема розглядається закордонними дослідниками: К. Гріффіном (C. Griffin), М. Керрол (M. Carroll), К. Крофтом (K. Croft), У. Ріверс (W. Rivers), А. Роджерсом (A. Rogers).

Наукове дослідження проблеми підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих на базі освітніх закладів Великої Британії зумовлене наявністю соціально-педагогічних суперечностей між вимогами європейського освітнього простору до забезпечення комунікативних компетенцій громадян та несформованістю знань з іноземних мов у дорослого населення України; необхідністю підвищення ефективності

навчання та недостатнім рівнем професійної підготовки вчителів-філологів.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення наукового аналізу університетських навчальних програм із професійної підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих у Великій Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У британській системі неперервної освіти є різні форми та способи підготовки викладачів до навчання дорослих, яка проводиться здебільшого для викладачів із певним досвідом роботи, бажано навчання дорослої аудиторії. Чітко окреслені форми акредитованого навчання – денна й вечірня. Також підготовка може здійснюватися на короткотривалих курсах, що зазвичай відкриваються для всіх, хто бажає.

Розгляд змісту освітніх і навчальних програм із підготовки вчителів до навчання дорослих дозволяє говорити про їхню залежність як від ситуації, умов і потреб дорослого слухача, так і від терміну навчання. Так, програми університетів віддають перевагу теоретичним знанням і дещо применшують значення практичних умінь на відміну від короткотривалих курсів, діяльність яких орієнтована на формування практичних умінь із навчання дорослих. Позитивним, на нашу думку, є те, що на деяких таких курсах навчання проводиться шляхом обміну досвідом з огляду на те, що особистісні якості, ставлення та цінності викладача відіграють вагомий роль у підготовці слухачів.

У межах проблеми, що розглядається, цікавим є той факт, що у Великій Британії фахівець, який має намір працювати вчителем англійської мови, повинен отримати належну кваліфікацію, про яку свідчить Сертифікат або Диплом з викладання англійської мови. Визнанням високого рівня фахової підготовки є Сертифікат про навчання англійської мови дорослих (Certificate in English Language Teaching to Adults – CELTA) і відповідний Диплом про навчання англійської мови дорослих (Diploma in English Language Teaching to Adults – DELTA) [2].

Сертифікат затверджується однією із двох екзаменаційних установ: Екзаменаційним центром Кембриджського університету (UCLES) і Трінті-коледжем Лондона, видається після інтенсивного курсу, який триває 100–120 годин (форми навчання очна і заочна).

Вимоги вступу до більшості таких центрів подібні до вимог щодо університету, хоча деякі установи вимагають від вступників наукового ступеня. До вступників висуваються такі вимоги: на співбесіді кандидати повинні, по-перше, продемонструвати належний рівень володіння мовою, по-друге – переконати інтерв'юера у своєму потенціалі щодо подальшого професійного вдосконалення.

Програма Курсу передбачає вирішення таких завдань [8, с. 201]:

– удосконалення знань із мови й застосування їх у практичній діяльності;

– усвідомлення різних підходів до вивчення англійської мови, зокрема щодо мотивації та ролі слухачів у групі, функції вчителя на уроці;

– знання принципів викладання англійської мови в процесі навчання дорослих;

– розвиток основних умінь, необхідних для забезпечення навчального процесу в дорослій аудиторії;

– ознайомлення з відповідними засобами й дидактичними матеріалами для навчання дорослих, контролю знань та отримання додаткової інформації;

– визначення перспектив подальшого професійного розвитку.

Програмою курсу “CELTA” також передбачено практичну діяльність слухачів. Кожен із них повинен, по-перше, відпрацювати шість годин практики у відповідній віковій групі як мінімум на двох рівнях, а також вісім годин відвідування занять досвідчених учителів і спостереження за їхньою роботою; по-друге, розробити й представити портфоліо курсу навчання, до якого входять, зокрема, усі письмові завдання і матеріали із практики навчання. Кількість слухачів у групі – не менше десяти осіб, навчання проводиться за двома рівнями, один з яких початковий [8, с. 203].

Варто зауважити, що в програмі курсу пріоритетним визначається формування педагогічних умінь планувати навчальний процес, визначати освітні потреби слухачів та розробляти, використовувати й адаптувати навчальні матеріали з метою підвищення освітнього рівня слухачів, їх професійного розвитку.

Під час визначення структури курсу пріоритет віддається шести темам, необхідним для досягнення мети, що враховує специфіку навчання дорослих слухачів:

– формування мовленнєвих умінь і вдосконалення мовленнєвих навичок;

– визначення ролі учнів, функції вчителя у вивченні/навчанні мови;

– планування уроку з метою ефективного навчання англійської мови;

– управління навчальною діяльністю слухачів та обґрунтування стратегії викладання;

– визначення критеріїв розроблення й відбору навчального матеріалу;

– проектування професійного розвитку вчителя англійської мови.

Наступним рівнем кваліфікації вчителів у Великій Британії є курс “DELTA”, розрахований на вчителів, які вже мають певний досвід роботи. Курс передбачає, по-перше, формування практичних умінь організації навчального процесу дорослих, по-друге, активне залучення слухачів до процесу виконання завдань, які потребують як теоретичних знань, так і практичних навичок. Програма

курсу побудована на інтеграції різних підходів до вивчення англійської мови, усвідомленні значення й функції мови та теорії навчання. Така організація змісту навчання дає можливість здійснювати ефективну аудиторну роботу та безперервний професійний розвиток слухачів. Підсумковий контроль навчання проводиться на основі поточного контролю, який передбачає перевірку практичних умінь і навичок, теоретичних знань і показників самостійного професійного розвитку слухачів, необхідних для подолання життєвих труднощів у майбутньому [9].

Зауважимо, що курс "DELTA" готує вчителів із досвідом роботи до навчання англійської мови дорослих протягом не менше двох років (приблизно 1 200 годин). Його слухачами можуть стати вчителі-філологи з належним рівнем володіння англійською мовою (письмово й усно), що дозволяє успішно закінчити курс навчання. Форми навчання: денна (від двох до трьох місяців) та заочна (від шести місяців до одного року), можливе також дистанційне навчання.

Курс "DELTA" передбачає теоретичне поглиблення знань і практичне вдосконалення умінь з англійської мови, засвоєння принципів і методів ефективного навчання, набуття практичних навичок, необхідних для навчання англійської мови дорослих слухачів.

Структура курсу "DELTA" містить такі компоненти: практика навчання; спостереження за проведенням уроків досвідченими вчителями; виконання практично спрямованих письмових завдань; самостійна робота; письмовий іспит.

Вважаємо, що така програма курсу віддає перевагу за шести складниками процесу навчання: 1) удосконалення мови: розуміння, знання, використання; 2) вирішення комплексу завдань з навчання англійської мови саме дорослим слухачем; 3) використання ефективних засобів навчання; 4) забезпечення ефективності аудиторної роботи; 5) реалізація контролю й оцінювання; 6) забезпечення професійного розвитку.

Зупинимось детально на змістовій характеристиці курсу. Його навчальний план складається зі 120 годин аудиторних занять і 10 годин практики навчання дорослих. Чотири модулі проводять і оцінюють викладачі навчального центру, а за п'ятим проводиться зовнішнє тестування. Додатково надається 10 годин для спостереження за п'ятьма уроками, які обов'язково проводяться досвідченими вчителями. Читання, письмове і наукове розроблення є складниками самостійної роботи, для якої відводиться 300 годин.

Система контролю й оцінювання складається з таких 3 компонентів:

– курсова робота: упродовж навчання слухач повинен виконати 8 курсових робіт; за 6 роботами проводиться внутрішнє тестування, а за 2 – зовнішнє;

– самостійна робота: контроль здійснюється викладачами Центру, а оцінювання проводиться незалежними експертами;

– письмовий іспит: термін складання – 3 години, за які слухач повинен виконати 3 завдання: 1) проаналізувати роботу студента (фрагмент уроку); 2) до наданого тексту розробити систему вправ, спрямованих на розвиток визначених умінь; 3) зробити аналіз навчального матеріалу [7].

Диплом про закінчення курсу видається тільки за умови виконання всіх вищезазначених пунктів.

Отже, у системі освіти Великої Британії кваліфікацію вчителя-філолога засвідчують сертифікат і диплом з викладання англійської мови як іноземної. Першим кроком для майбутнього вчителя є отримання сертифіката CELTA. Після дворічної практичної діяльності для підвищення кваліфікації запроваджується наступний навчальний курс "DELTA" на отримання диплома із правом викладання вчителям. Наступний крок – кваліфікаційний рівень магістра з відповідними спеціальностями «Лінгвістика» і «Методика викладання англійської мови», який потребує належної підготовки та досвіду роботи, що сприятиме вдосконаленню попередньо набутих знань і умінь.

В Англії й Уельсі висуваються додаткові вимоги до кваліфікації вчителя спеціальності «Англійська мова як іноземна» для дорослих, а саме: сертифікат із викладання мови у сфері подальшої освіти (the Certificate in Further Education); сертифікат із викладання англійської мови як іноземної (the Certificate for ESOL Subject Specialists) [5, с. 500].

Закордонний дослідник Г. Вернер, ґрунтуючись на теорії В. Брунера, визначає 8 компонентів базової підготовки викладачів дорослих в університетах, а саме: дорослий та процес навчання; психологічні особливості дорослого слухача; планування навчального процесу; управління навчальним процесом; матеріально-технічне забезпечення навчання; навчальні потреби слухачів (the client system); організація процесу навчання; значення освіти дорослих у суспільстві [3, с. 193].

З огляду на це, навчальні програми з підготовки викладачів до навчання дорослих у більшості університетів містять шість основних розділів знань викладача з освіти дорослих: 1) філософська концепція освіти дорослих (передбачає вивчення головних завдань, проблем та переконань); 2) психологія та соціологія всієї освіти (зокрема, освіти дорослих); 3) досконале знання свого предмета; 4) здатність виконувати й керувати основними процесами навчання – визначення завдань навчального процесу, вибір і використання ефективних методів навчання; навчання лідерів; виконання навчальної програми; допомога, контроль та оцінювання навчальної діяльності; 5) особистий внесок у співпрацю з колегами, групою та суспільством; 6) подальший професійний розвиток [4, с. 193].

Важливим в аспекті досліджуваної проблеми є детальний розгляд реалізації підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих в університетах Великої Британії, зокрема в Університеті Бат (University of Bath) [9]. Так, його факультет освіти (Department of Education) пропонує навчання за кваліфікаційним рівнем магістра гуманітарних наук за спеціальністю «Англійська мова як іноземна для дорослих». Навчальна програма включає три розділи: 1) методи педагогічних досліджень; 2) принципи та закономірності навчання іноземної мови (далі – ІМ); 3) форми та методи навчання ІМ. Навчальні досягнення з кожного розділу оцінюються підсумковою контрольною роботою, яка повинна налічувати 5 000 слів, а на здобуття ступеня магістра виконується науково-дослідна робота, що налічує до 15 000 слів. Додатковим розділом за цією спеціальністю є курс “DELTA”, вступ на який передбачає відповідність таким вимогам: дворічний досвід викладання англійської мови як іноземної в різних сферах діяльності та за різними рівнями; наявність диплому за спеціальністю «Учитель»; володіння англійською мовою за рівнем IELTS (8 балів за кожний аспект мовленнєвої діяльності).

Відповідно до змісту навчального курсу, р. I «Методи педагогічних досліджень» передбачає вивчення таких тем: дослідна діяльність у контексті педагогічних досліджень; науковий підхід у педагогічних дослідженнях; інтерв'ю як засіб зібрання даних під час педагогічних досліджень; опитування як засіб зібрання даних під час педагогічних досліджень; спостереження як засіб зібрання даних під час педагогічних досліджень; принцип достовірності, обґрунтування та їх співвідношення; аналіз та оброблення результатів.

Р. II «Принципи та закономірності навчання ІМ» передбачає вивчення таких тем: закономірності вивчення ІМ у співвідношенні з рідною, зміст поняття «система навчання»; підходи до організації навчання ІМ відповідно до різних теорій і методик; стилі навчання; рівні володіння ІМ; чинники впливу на засвоєння ІМ: мотивація, бажання, вік та стать дорослого слухача; культурологічний чинник впливу на процес навчання ІМ.

Завданнями р. III «Форми та методи навчання ІМ» визначено такі: дослідження теорій, що стали підґрунтям методик навчання; критична оцінка різних методик і програм навчання ІМ; визначення ключових аспектів ролі викладача та його поведінки в дорослій аудиторії; урахування впливу соціокультурного аспекту під час навчання іноземної мови; врахування процесу глобального поширення навчання ІМ.

Р. III передбачає засвоєння таких тематичних блоків: концепції та підходи навчання іншомовного спілкування, що покладені в основу різних методик; роль викладача в дорослій аудиторії, врахування культурологічного аспекту у викладанні ІМ; диференціація підходів навчання ІМ, що відображені в

різних навчальних програмах; методи дослідницької діагностики в аудиторії.

Програма курсу передбачає 90 кредитів (обов'язковий курс) та 24 кредити за курс “DELTA”, якщо студент не проходив його раніше. Навчальні досягнення студента оцінюються за 90 кредитами із розрахунку 60 кредитів за тематичні блоки, що вивчаються (методи педагогічних досліджень; принципи та закономірності навчання ІМ; форми та методи навчання ІМ, “DELTA” – 24 кредити), та 30 кредитів за наукове дослідження.

Освітні цілі навчальної програми курсу передбачають: формування професійно-методичних умінь слухачів шляхом поглибленого вивчення методики навчання ІМ для іншомовних слухачів; удосконалення навичок критичного й аналітичного мислення; засвоєння студентами знань щодо викладання ІМ для всіх вікових груп; надання можливості студентам поєднати теоретичний та професійно-практичний курс “DELTA”; орієнтація на досягнення найвищого рівня кваліфікації з навчання англійської мови як іноземної DELTA, здобуття ступеня магістра; забезпечення навчального процесу гнучкою програмою з денною та заочною формами навчання.

Результатом завершення курсу визначаються сформовані вміння: здійснювати критичний відбір навчально-методичної літератури; розуміти сучасні теорії навчання ІМ та використовувати їх відповідно до практичних цілей та різних контекстів; розробляти й адаптувати навчальні матеріали; здійснювати відбір адекватних прийомів та методів навчання ІМ; визначати та використовувати прийоми оцінювання і контролю навчальної діяльності тих, хто навчається.

Метод оцінювання тематичних блоків (за винятком “DELTA”) передбачає виконання двох стислих аналітичних завдань та написання одного есе (щонайменше 3 500 слів). Курс “DELTA” оцінюється за п'ятьма практичними завданнями; двома письмовими есе; курсовою роботою (a case study) та письмовою екзаменаційною роботою [9].

1981 р. основним центром забезпечення освіти дорослих у Ланкастерському університеті (Lancaster University) [6] став факультет продовженої освіти (The Department of Continuing Education), який 2005 р. перейменований у Школу освіти впродовж життя для надання можливості студентам різних верств суспільства навчатися на університетських курсах, які пропонують заочну та дистанційну форми навчання. Основними підрозділами є факультет продовженої освіти та центр розвитку і навчання.

Факультет продовженої освіти пропонує понад 100 короткотермінових курсів з астрономії, художньої майстерності, географії, історії, інформативних технологій, іноземних мов та психології.

Альтернативним рішенням поглиблення професійної підготовки викладацького складу на факультеті продовженої освіти став новий університетський

курс, який передбачає здобуття низки кваліфікацій за спеціальністю «Філологія, математика та англійська мова як іноземна для дорослих» (ALNE & ESOL – Adult Literacy, Numeracy and English to speakers of other languages). Мета цього курсу – формування умінь та вдосконалення навичок досвідчених викладачів у навчанні дорослих. Модель навчання, в основу якої покладено надання дорослим студентам первинних знань із перелічених дисциплін, дозволяє викладачам удосконалити свої професійні навички на практиці на основі реалізації принципу поєднання та взаємозв'язку теорії та дослідної роботи із практикою професійної діяльності.

Навчальний курс передбачає здобуття трьох кваліфікаційних рівнів – магістр гуманітарних і математичних наук (MA – Master of Arts); диплом з ALNE й ESOL; сертифікат з ALNE та ESOL. Структура навчальної програми за всіма рівнями складається з обов'язкових та додаткових модулів. До обов'язкових належать: 1) форми та методи навчання дорослих; 2) дослідження й оцінювання практичних умінь дорослого слухача; 3) наукова робота. Кількість додаткових модулів відрізняється залежно від рівня навчання [6].

Кембриджський університет (Cambridge University) пропонує навчальний курс для викладачів-філологів, які зацікавлені у викладанні англійської мови дорослим іноземцям. В основу навчання покладений курс “CELTA”, визнаний у світі. Метою навчання є формування та вдосконалення умінь і навичок викладачів щодо викладання англійської мови як іноземної для фахівців із невеликим педагогічним досвідом, що відкриває можливості для кар'єрного зростання у сфері подальшої та громадської освіти, а також освіти дорослих [10].

Особливістю курсу є його орієнтація на певну категорію слухачів, а саме на: а) молодих спеціалістів, які тільки розпочинають викладацьку кар'єру в навчанні англійської мови; б) фахівців, які прагнуть змінити професійну спрямованість; в) викладачів англійської мови без кваліфікації; г) слухачів, які бажають працювати у сфері освіти дорослих та продовженої і громадської освіти в Англії й Уельсі.

Навчальний курс CELTA на базі Кембриджського університету спрямований на засвоєння методів та форм ефективного навчання, оволодіння практичними навичками викладання англійської мови як іноземної для дорослих, здійснення викладацької діяльності у дорослій аудиторії.

Навчальна програма курсу передбачає п'ять обов'язкових тематичних блоків, як-от: взаємодія викладача та дорослого слухача; процес викладання та навчання; навчання іншомовного матеріалу (формування мовної компетенції); навчання іншомовного спілкування (формування мовленнєвої компетенції: аудіювання, говоріння, читання і письмо); планування навчального процесу і засоби навчання; удосконалення професійних навичок викладача.

Після закінчення навчального курсу проводиться незалежне оцінювання навчальних досягнень слухачів, яке складається із двох компонентів: викладацька практика (6 годин на двох рівнях навчання) та письмова робота, яка складається з 4 письмових завдань за темами (I – навчання дорослих; II – система англійської мови; III – мовленнєві навички; IV – аудиторне навчання). Для вступу до курсу “CELTA” висуваються певні вимоги, а саме: слухач повинен мати відповідний документ, що дозволяє йому вступати до закладів вищої освіти; бути віком від 20 і старше; володіти англійською мовою в межах усіх рівнів державного стандарту.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз університетських програм із підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих дозволяє виокремити такі їхні спільні риси: вони мають теоретичне, наукове і практичне значення; спрямовані на вдосконалення володіння ІМ; спрямовані на вдосконалення умінь та навичок викладання ІМ; сприяють залученню до наукової роботи; спрямовані на розвиток критичного й аналітичного мислення; орієнтовані на подальший професійний розвиток. Однак навчальні програми університетів Великої Британії мають низку відмінностей залежно від: а) попередньої кваліфікації вчителя; б) напрямку підготовки; в) терміну навчання; г) форми організації навчального процесу.

Підготовка вчителів до навчання дорослих здійснюється не лише в університетах, але і на базі коледжів та навчальних центрів неформальної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Григор'єва Т. Підготовка вчителів-філологів до навчання дорослих у системі неперервної освіти Великої Британії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2010. 238 с.
2. Guidance for providers on the inspection of adult and community learning. Interpreting the Common Inspection Framework. London: Adult Learning Inspectorate, 2002. 26 p.
3. Guthrie James W. Encyclopedia of education. Vol. 4. New York, 2003. 1524 p.
4. Houle C.O. The Educators of Adults. *Handbook of Adult Education* / R.M. Smith, G.F. Aker, J.R. Kidd (eds.). New York: Macmillan, 1977. 151 p.
5. International Guide to Qualifications in Education. The British Council : The Bath Press, 1996. 544 p.
6. Lancaster University. URL: <http://www.lancs.ac.uk/depts/edres/index.htm>.
7. Open University. URL: <http://www.open.ac.uk/education>.
8. Roberts J. Language Teacher Education. Arnold / J.W. Arrowsmith. Bristol, 1998. P. 201–203.
9. University of Bath. URL: <http://www.bath.ac.uk/education>.
10. University of Cambridge: Certificate in English Language Teaching to Adults (CELTA). URL: <http://www.cambridgeesol.org/exams/teaching-awards/celta.html>.